

Pašnovērtējuma anketa pašvaldībām, ieviešot un attīstot bioloģisko atkritumu dalītās vākšanas sistēmu

Rīga 2022

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

Pašnovērtējuma anketa sagatavota, lai lietderības revīzijas “Atkritumu šķirošana un tuvākie izaicinājumi bioloģiski noārdāmo atkritumu šķirošanā” apjomā neiekļautām pašvaldībām dotu iespēju ērtākā veidā pēc revīzijā lietotās pieejas novērtēt savu darbību atbilstību normatīvo aktu prasībām vai labajai praksei atsevišķos bioloģisko atkritumu apsaimniekošanas jautājumos.

Ar revīzijas ziņojumu “**Vai Latvijā tiek veidota efektīva un ekonomiski pamatota bioloģisko atkritumu apsaimniekošanas sistēma?**” var iepazīties Valsts kontroles vietnē tīmeklī www.lrvk.gov.lv sadaļā *Noslēgtās revīzijas*.

Pašvaldībām ir jāievieš bioloģisko atkritumu (turpmāk – BA) dalītā vākšana savā administratīvā teritorijā līdz 31.12.2023.

Gadījumā, ja BA apsaimniekošanas sistēma Latvijā netiks ieviesta līdz 2023. gada beigām, Eiropas Komisija par Direktīvas prasību neizpildi var piemērot soda naudu. Vienreizējā soda minimālā summa Latvijai ir 392 000 euro. Tomēr jāatzīmē, ka atkarībā no pārkāpuma smaguma un ilguma soda naudas var būt būtiski lielākas un maksimālais sankciju apmērs ir 11 566 120 euro gadā līdz pārkāpuma novēršanai.

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts / sasniegts daļēji	Ieteicamā rīcība, ja kritērijs nav izpildīts
---------------------	----------------------	---	--

1. Vai pašvaldības attīstības plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos ir skaidri noteikti sasniedzamie mērķi, pienākumi un atbildība BA apsaimniekošanas sistēmas ieviešanai/attīstībai?

- Pašvaldībā aktuālās problēmas, iedzīvotāju vajadzības BA apsaimniekošanas jomā ir precīzi apzinātas un pašvaldības attīstības plānošanas dokumentos ir ietverti mērķi un rīcība situācijas risināšanai.
 - Pašvaldības attīstības plānošanas dokumentos ir kaskadēti mērķi un uzdevumi no Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna un reģionālajiem plānošanas dokumentiem.
 - Informācija par pašvaldībā aktuālajām problēmām un iedzīvotāju vajadzībām BA apsaimniekošanas jomā tiek integrēta reģionālajos atkritumu apsaimniekošanas plānos un Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā.
- Aicinām pašvaldības pievērst uzmanību izstrādātiem vai plānotiem attīstības plānošanas dokumentiem, gūstot pārliecību, ka atkritumu apsaimniekošanas jautājums administratīvās teritorijas griezumā ir pietiekami izvērtēts un konstatētām neatbilstībām/pilnveidošanas virzieniem ir noteiktas konkrētas veicamās darbības, termiņi, izpildītāji, rezultatīvie rādītāji rīcības novērtēšanai. Pašvaldības attīstības plānošanas dokumentiem ir jābūt sasaistītiem ar Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna mērķiem un reģionālajiem dokumentiem, tie kopumā definē darbības izvirzīto mērķu sasniegšanai konkrētā administratīvā teritorijā (t.sk. namu apsaimniekotāju, iedzīvotāju, izglītības iestāžu, sabiedrisko organizāciju iesaiste un izglītošanas aktivitātes).

2. Vai iedzīvotājiem ir pieejama informācija par BA apsaimniekošanas sistēmas darbību, t.sk. šķirošanas politikas mērķiem un ieguvumiem mājāsaimniecībā?

Sabiedrības informēšanas nozīmīgums ir akcentēts revīzijas ziņojuma 4.nodaļā, norādot arī uz labās prakses piemēriem.

- Ir definētas vienotas prasības un BA produkti, kurus drīkst ievietot BA paredzētajos konteineros

Aicinām pašvaldības gūt pārlicību, ka atkritumu apsaimniekotāji sniedz konsekvētu informāciju iedzīvotājiem par to, *ko drīkst ievietot BA konteinerā*. Īpaša uzmanība pievēršama pašvaldībās, kurās atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu nodrošina vairāki komersanti.

Lai pilnībā izvērtētu situāciju, nepieciešams vērtēt arī atkritumu apsaimniekošanas poligona apsaimniekotāja izvirzītos kritērijus un sniegto informāciju attiecībā uz BA frakciju un salīdzināt tos atkritumu apsaimniekotāju sniegto informāciju. Šāda pieeja nodrošinās gan kvalitatīvas BA frakcijas novirzīšanu pārstrādei, gan pasargās iedzīvotājus no papildus izmaksām, ko rada neatbilstoši prasībām piepildīti atkritumu konteineri.

Detalizēta informācija revīzijas ziņojuma 57 -58 lpp.

- Iedzīvotājiem ir pieejama informācija par BA šķirošanas rezultātā ietaupītajām izmaksām (apsaimniekošanas rēķinos, atskaitēs u.c.)

Izmaksu samazinājums ir nozīmīgs iedzīvotāju motivēšanā piedalīties BA dalītās vākšanas sistēmā. Svarīgi ne tikai informēt iedzīvotājus par iespēju dalīti vākt BA, bet arī sniegt praktisko piemēru par iespējamiem ietaupījumiem. Aicinām pašvaldības sadarbībā ar atkritumu apsaimniekotājiem un namu apsaimniekotājiem īstenot aktivitātes, kuru rezultātā iedzīvotājiem tiek sniegta pārlicinoša, uzskatāma un ticama informācija par šķirošanas ieguvumiem, tādejādi veicinot BA dalītās vākšanas sistēmas attīstību.

Labā prakse ir atrodama ziņojuma 61.lpp.

3. Vai pašvaldības, slēdzot līgumus par atkritumu izvešanu pašvaldības administratīvajā teritorijā, nodrošina skaidru pienākumu un atbildības sadalījumu, t. sk. informācijas apriti?

Starp pašvaldību un atkritumu apsaimniekotāju noslēgtais atkritumu apsaimniekošanas (vākšanas un izvešanas) līgums atbilst normatīvo aktu prasībām:

- būtiskie līguma nosacījumi un informācijas apmaiņa (Ministru kabineta 2016. gada 16. augusta noteikumu Nr. 546 "Noteikumi par minimālajām prasībām, kas iekļaujamas darba uzdevumā, pašvaldībai izraugoties sadzīves atkritumu apsaimniekotāju, un atkritumu apsaimniekošanas līgumu būtiskie nosacījumi" 7. punkta 4.–8. apakšpunkts un 9. punkts)

Aicinām pašvaldības pārbaudīt atkritumu apsaimniekošanas līgumu atbilstību MK 16.08.2016. noteikumu Nr.546 "Noteikumi par minimālajām prasībām, kas iekļaujamas darba uzdevumā, pašvaldībai izraugoties sadzīves atkritumu apsaimniekotāju, un atkritumu apsaimniekošanas līgumu būtiskie nosacījumi" III. nodaļas prasībām.

Līgumu pārbaudei, kuri noslēgti starp pašvaldību un izvēlēto atkritumu apsaimniekotāju, kā arī starp atkritumu radītāju un pašvaldības izvēlēto atkritumu apsaimniekotāju, Jūsu ērtībai ir izstrādāta *Excel* veidne "*Atkritumu_apsaimniekošanas_līgumu_pārbaude*".*xls*. Tā pieejama Valsts kontroles vietnē tīmeklī www.lrvk.gov.lv sadaļā Noslēgtās revīzijas pie revīzijas ziņojuma "**Vai Latvijā tiek veidota efektīva un ekonomiski pamatota bioloģisko atkritumu apsaimniekošanas sistēma?**".

4. Vai pašvaldības un to iestādes veic BA šķirošanu un vai pašvaldībai ir pieejama informācija par situāciju pašvaldības institūcijās?

- Pašvaldības institūcijās ir nodrošināta BA šķirošana
- BA šķirošana tiek īstenota institūcijās, kuras nodrošina ēdināšanu
- Pašvaldībai ir informācija par BA apsaimniekošanu institūcijās, kurās tiek nodrošināti ēdināšanas pakalpojumi
- Pašvaldība kompostē tās teritorijā radušos zaļos (dārzu un parku) atkritumus

Viens no veidiem, kā veicināt pašvaldību iedzīvotājus iesaistīties BA dalītā vākšanā – ar pašas pašvaldības rīcību rādīt piemēru par sistēmas darbu un priekšrocībām. Īpaša uzmanība vēršama uz pašvaldību iestādēm, kurās tiek nodrošināta ēdināšana, t.sk. izglītības iestādes. Aicinām pašvaldības veikt izvērtējumu par esošo situāciju un rosināt BA dalīti vākt vai/un pārstrādāt to rašanās vietās (piem. kompostēt zaļos atkritumus).

Ņemot vērā, ka BA nodošana poligonā ir maksas pakalpojums, aicinām pašvaldībām izvērtēt iespēju kompostēt tās administratīvā teritorijā radušos zaļos atkritumus un iegūtā komposta tālāko izmantošanu (piem. veicot teritorijas apzaļumošanas darbus).

Detalizēta informācija revīzijas ziņojuma 30. un 60. lapā.

5. Vai pašvaldības organizē projektus, lai iesaistītu iedzīvotājus un pilnveidotu BA dalītās vākšanas sistēmas darbību pašvaldībā?

- Pašvaldība atbalsta, t.sk. finansiāli, iedzīvotāju iniciatīvas ar BA apsaimniekošanu saistītās aktivitātēs un projektos
- Pašvaldības rīcībā ir informācija par pašu iedzīvotāju īstenotajām iniciatīvām (individuālie vai kolektīvie komposti), lai noteiktu nepieciešamā BA dalītās savākšanas pakalpojuma pieprasījumu
- Pašvaldību organizēto un atbalstīto iedzīvotāju iniciatīvu rezultātā iedzīvotājiem ir ekonomiski ieguvumi no BA šķirošanas

Aicinām pašvaldības īstenot projektus, lai palielinātu iedzīvotāju iesaistes pakāpi un pilnveidotu BA dalītās šķirošanas sistēmas darbību pašvaldības administratīvajā teritorijā.

Labā prakse ir atrodama ziņojuma 61.lpp.

Pašvaldības tiek aicinātas apzināt mājkopostēšanas apjomus savā administratīvajā teritorijā, kā arī BA izmantošanu citā veidā (piem., lopkopībā), tādējādi iegūstot informāciju par tās administratīvajā teritorijā radītiem, pārstrādātiem un pārstrādei virzāmiem BA apjomiem. Šāds situācijas izvērtējums ir svarīgs, lai noteiktu atbilstošas darbības BA dalītās vākšanas sistēmas ieviešanai un tās atbilstību faktiski radītai atkritumu plūsmai (apjoms, vieta).

Detalizēta informācija revīzijas ziņojuma 34. -35. lpp.

6. Vai pašvaldību rīcībā ir precīzi dati par atkritumu apsaimniekošanu, un vai tie tiek izmantoti lēmumu pieņemšanā?

Pašvaldība ir ieguvusi pilnīgus un ticamus datus par tās teritorijā radītajiem un savātajiem BA

Lai nodrošinātu normatīvajos aktos par atkritumu dalītu savākšanu, sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, pārstrādi un materiālu reģenerāciju noteikto sadzīves atkritumu mērķu sasniegšanu, katru gadu līdz 1. martam:

- ❖ **atkritumu apsaimniekotāja** iepriekšējā kalendārajā gadā savāko, reģenerācijai nodoto un atkritumu poligonā nodoto SA masu;
- ❖ **atkritumu poligona apsaimniekotāja** par iepriekšējā kalendārajā gadā atkritumu poligonā pieņemto un apglabāto SA masu¹.

Aicinām pašvaldības izvērtēt, vai tiek saņemta informācija par pašvaldības administratīvā teritorijā savāko, reģenerēto un apglabāto atkritumu plūsmu normatīvajā aktā noteiktajā laikā un apjomā, kā arī, vai minētā informācija tiek analizēta un uz tās pamata tiek pieņemti pamatoti lēmumi.

Detalizēta informācija revīzijas ziņojuma 1.1. nodaļā.
Aicinām pašvaldības pārbaudīt, vai līgumā, kas noslēgts starp pašvaldību un izvēlēto atkritumu apsaimniekotāju ir iekļauts punkts par augstākminētās informācijas sniegšanu atbilstoši 16.08.2016. MK noteikumu Nr.546 "Noteikumi par minimālajām prasībām, kas iekļaujamas darba uzdevumā, pašvaldībai izraugoties sadzīves atkritumu apsaimniekotāju, un atkritumu apsaimniekošanas līgumu būtiskie nosacījumi" 9.1. punktam.

Gadījumā, ja pašvaldības rīcībā netiek nodota informācija par pašvaldības administratīvā teritorijā iepriekšējā kalendārajā gadā savāko, reģenerācijai nodoto un atkritumu poligonā nodoto SA masu, aicinām pašvaldības pilnveidot iekšējās kontroles sistēmu, t.sk. ar atkritumu apsaimniekotāju noslēgtā līguma izpildes uzraudzību, saņemot informāciju no atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem un sadzīves atkrituma poligona apsaimniekotāja normatīvajā aktā noteiktajā kārtībā, apjomā un termiņā, kā arī nodrošinot iegūtās informācijas datu ticamības novērtējumu.

Lai nodrošinātu, ka atkritumu radītājiem, t.sk. iedzīvotājiem, tiek piemērota **taisnīga un ekonomiski pamatota maksa par atkritumu apsaimniekošanu**, t.sk. BA, aicinām pašvaldības gūt pārliecību, ka atkritumu apsaimniekotāja piemērotais pārejas koeficients no tilpuma uz svara mērvienībām tiek noteikts atbilstoši MK 21.08.2018. noteikumi Nr. 537 "Sadzīves atkritumu masas un tilpuma attiecības mērījumu veikšanas kārtība un nosacījumi" (*Detalizēta informācija revīzijas ziņojuma 5. nodaļā*)

¹ MK 30.05.2017. noteikumu Nr. 292 "Noteikumi par kārtību, kādā sniedzama informācija par savāko, reģenerācijai nodoto, atkritumu poligonā nodoto un atkritumu poligonā apglabāto sadzīves atkritumu masu" 2. un 5. punkti